

УДК 336.713:368.01

Благу́н І.І.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту і маркетингу,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Blahun Ivan,
Candidate of Sciences (Economics),
Associate Professor of the Department of Management and Marketing,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University Ukraine

БАНКИ ЯК ГОЛОВНІ УЧАСНИКИ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Благу́н І.І. Банки як головні учасники фінансового ринку. Розвиток фінансового ринку в значній мірі визначається його головними учасниками, для України це банки. Не менш важливого значення має і структура їх власності. Ці дві компоненти є головними ознаками, що можуть засвідчувати наявність в Україні умов для формування публічно-банкоцентричної моделі фінансового ринку. Суттєве скорочення кількості банків та страхових компаній як головних учасників ринку серед небанківських фінансових установ призвело до скорочення реального обсягу активів. Активи банків суттєво перевищують за обсягами активи небанківських фінансових установ, але з часом цей розрив зменшується. Негативна тенденція зумовлена знеціненням національної валюти. Більше половини банківських активів контролюються державними банками. Банки є також основними учасниками в здійсненні операцій на фондовому ринку.

Ключові слова: банк, страхові компанії, активи, банкоцентричність, страхові резерви, Приватбанк.

Благу́н И.И. Банки как главные участники финансового рынка. Развитие финансового рынка в значительной степени определяется его главными участниками, для Украины это банки. Не менее важное значение имеет и структура их собственности. Эти две составляющие являются главными признаками, кото-

ри можуть свідечувати о наявності в Україні умов для формування публічно-банкоцентричної моделі ринку. Существенное сокращение количества банков и страховых компаний как главных участников рынка среди небанковских финансовых учреждений привело к сокращению реального объема активов. Активы банков существенно превышают по объему активы небанковских финансовых учреждений, но со временем этот разрыв уменьшается. Негативная тенденция предопределена обесцениванием национальной валюты. Более половины банковских активов контролируются государственными банками. Банки являются также основными участниками в осуществлении операций на фондовом рынке.

Ключевые слова: банк, страховые компании, активы, банкоцентричность, страховые резервы, Приватбанк.

Blahun Ivan. Banks as major players on the financial market. The development of the financial market is defined by its major players. In the Ukrainian case, it's banks. Today, the main models of the financial market in the world are bank- and market-based. In domestic researches, it is denoted that this market is bank-based in nature. At the same time, the Ukrainian financial market has not only bank-based but also publicity features. It was determined that a significant reduction in the number of banks and insurance companies as major market players among non-banking financial institutions led to a reduction in the amount of real assets volume, which is converted to dollars at the official average exchange rate. It is a sign of the financial component contraction in the Ukrainian economy. Bank assets are much larger than the assets of non-banking financial institutions, but over time this gap narrows because of the reduction in total financial assets. This situation is unsafe, but this most dangerous company accumulates long baskets, which are the main sources that exist in the highest economy. Real-life insurance companies usually work with short money and place them in short-term expert documents. More than half of banking assets are controlled by state-owned banks. According to the ownership structure, there is a significant cutback in banks of private domestic owners despite non-serious in banks with foreign capital. At the same time, some of these banks can be identified as quasi-Ukrainian and end beneficiaries in most of them are domestic owners, who through the offshore handle appropriate control. Bank deposits are the major asset for insurance companies in which they locate insurance reserves, their share relative to other assets such as real estate, securities, including government securities is progressively increasing. In contrast with that, the share of bank deposits in total bank liabilities as a whole and to business entities is gently decreasing. Banks are also major contributors to stock market transactions, including bond issuance and domestic government bond transactions. Thus, in Ukraine, was formed a public-bank-based model of the financial market with banks as the main participants and a powerful predominance of the public component.

Key words: bank, insurance companies, assets, bank-basing, insurance reserves, Privatbank.

Постановка проблеми. Розвиток фінансового ринку країни обумовлюється розвитком основних його учасників. Теоретично обґрунтовано існування двох базових моделей фінансового ринку – банкоцентрична та ринково-орієнтована, з відповідними центрами перерозподілу фінансових потоків в країні та ключовими учасниками – банками чи фондовими біржами. Питання формування моделі фінансового ринку знаходиться в центрі уваги науковців з початку ХХІ сторіччя, і до сьогодні немає єдиної точки зору стосовно переваг та недоліків тієї чи іншої моделі. Водночас зміни, що відбуваються на фінансовому ринку України є досить динамічними, а тому вимагають постійного аналізу його стану. На думку автора на сьогодні в Україні сформовано публічно-банкоцентричну модель фінансового ринку, яка має дві ключові ознаки: з точки зору публічності суттєве переважання публічних фінансових установ та інструментів, емітованих державою, а з точки зору банкоцентричності – провідна роль банків в здійсненні операцій на фінансовому ринку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Витоки теорії моделей фінансового ринку відносяться до початку 2000-х років, з робіт фахівців Міжнародного валютного фонду Е. Демайги-Кант, Кул Р., Лін Дж. [1], Левіна Р. [2], які продовжують досліджувати дану проблему протягом досить тривалого часу, а також розвиток даної теорії та її практичну апробацію здійснюють Бац Дж. та Хоубен А. [3]. Стосовно вітчизняних досліджень, то одними із перших праць, присвячених даній проблематиці були праці Шкільник І.О. [4], які потім були

продовжені та розширені в роботах Квасницької Р.С. [5], Чуницької І.І. [6], Селіверстової Л.С., Адаменко І.П. [7]. Крім того значна частина досліджень присвячена особливостям функціонування банків на фінансовому ринку України та може підтверджувати їх провідну роль (Рудь І.Ю., Біловус Т.В. [8], Юхимчук В.Д., Рендович П.М. [9], Прокопчук К.С. [10] та інших).

Метою дослідження є оцінювання сучасного стану фінансового ринку України та визначення ролі банків в його розвитку на даному етапі, а також обґрунтування публічно-банкоцентричної моделі.

Виклад основного матеріалу. З точки зору формування моделі фінансового ринку, то основними учасниками ринку в якості інституційних інвесторів можуть бути банки та небанківські фінансові установи (страхові компанії, недержавні пенсійні фонди, кредитні спілки і т.д.). Наразі в Україні можна виокремити двох основних фінансових посередників з точки зору саме формування фінансових активів та їх руху на фінансовому ринку – банки та страхові компанії.

Аналіз стану фінансових посередників, свідчить, що за кількістю банків значно менше ніж страхових компаній (рис. 1). Стосовно динаміки кількості банків, то за період з 2007 по 2013 роки їх значення коливалась в межах 175 – 185 банків. 2014 рік став для банківської системи переломним, оскільки кількість банків почала скорочуватись. Саме в цьому році вона зменшилась на 17 банків, що в першу чергу пов'язано з політичними подіями – втратою контролю над частиною території, в першу чергу автономної республіки Крим. В резуль-

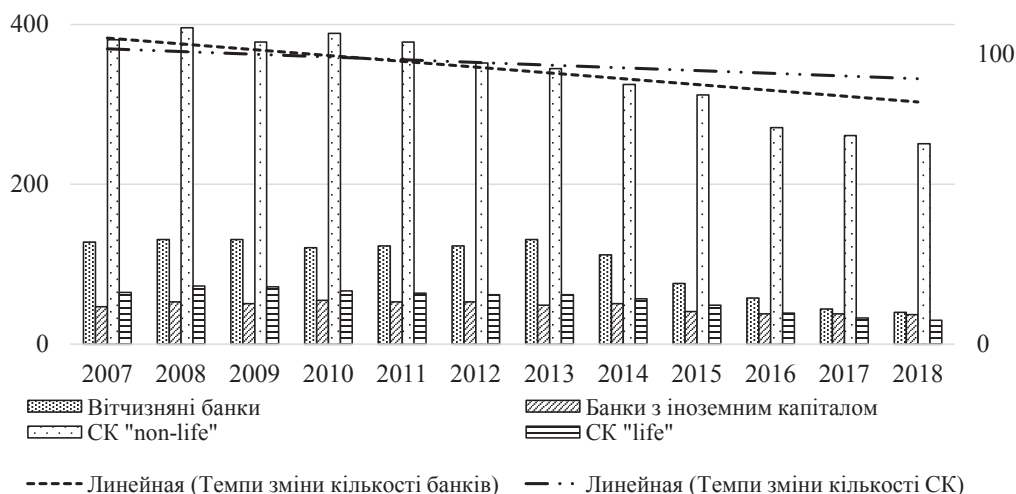

Рис. 1. Кількісні показники банків та страхових компаній України

Джерело: складено автором на основі даних НБУ та Нацкомфінпослуг

таті цих подій значна кількість банків понесла збитки, втративши свої активи, в тому числі це стосувалось і державних банків.

Починаючи з 2015 року кількість банків кожного року поступово зменшувалась, що було пов'язано з оголошеною новою стратегією Національного банку України щодо очищення банківської системи від неефективних установ та підвищенням прозорості діяльності банків. В Комплексній програмі розвитку фінансового сектору України до 2020 року [11] одним із основних завдань щодо забезпечення фінансової стабільності та сталого розвитку економіки України було скорочення кількості банків, їх подальша консолідація і як наслідок цього створення конкурентоспроможної банківської системи. Якщо системно розглянути дане питання, то з 2015 року дійсно відбулось скорочення банків. Станом на кінець 2018 року за даними Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, який виконує функцію виведення банків з ринку ситуація виглядає наступним чином: один банк продано іноземним інвесторам, 34 банки ліквідовано та ще 61 банк знаходиться в стані ліквідації. В 2015 році ПАТ «Астра Банк» продано інвесторам, а саме компанії Agro Holdings (Ukraine) Limited. Дане підприємство належить інвестиційному фонду NCH Agribusiness Partners II, L.P. (США). В свою чергу цей інвестиційний фонд входить в потужну міжнародну групу інвестиційних фондів, управління якими здійснює NCH Capital Inc. (США). В результаті в 2016 році було створено на цій основі ПАТ «Агропросперіс Банк», який наразі спеціалізується на фінансуванні малих і середніх підприємств аграрної сфери та функціонує в 14 областях України.

Фондом були ліквідовані 34 банки, більшість з яких мали незначні розміри капіталу та їх виведення суттєво не вплинуло на стан банківської системи. Наразі Фонд має значний перелік банків – 61 банк, які знаходяться в стадії ліквідації, серед яких є і банки, що входили до найбільших банків України за розмірами їх активів станом на 2015 рік, їх виведення з ринку супроводжувалось значними виплатами Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, зокрема АТ «Банк «Фінанси і кредит», АТ «Дельта Банк», ПАТ КБ «Хрещатик» та ряду інших.

Крім того за даними НБУ протягом 2015 – 2019 років відбулись процедури приєднання одних банків до інших. Так в 2015 році відбулось приєднання ПАТ «Банк Ренесанс Капітал» до ПАТ «ПУМБ», в 2017 році ПАТ «Акціонерний банк «Експрес-Банк» було приєднано за спрощеною процедурою до АКБ «Індустріалбанк». В 2018 році відбулось два приєднання за спрощеною процедурою, а саме ПАТ «ВіЕс Банк» приєднано до АТ «Таскомбанк», а ПАТ КБ «Центр» відповідно до ПАТ «МТБ Банк». Досить значимою з точки зору охоплення частини банківського сегменту фінансового ринку було приєднання АТ «Укрсоцбанк» до АТ «Альфа-Банк».

Значимою подією в функціонуванні банківської системи України в 2016 році була процедура націоналізації КБ «Приватбанк», яка відбулась шляхом його продажу Міністерству фінансів України. 21 грудня 2016 року відбулась процедура продажу 100% пакету акцій на підставі підписаного договору між Фондом гарантування вкладів фізичних осіб та Міністерством. Враховуючи системну значущість банку, з метою недопущення дестабілізації ситуації не лише в банківській системі, а і в цілому на фінансовому ринку країни протягом 72 годин було здійснено цілий ряд вагомих заходів: по-перше, було сформовано необхідні резерви під активні операції банку, по-друге, здійснено додаткову емісію акцій та їх подальше розміщення, що суттєво наростило показники емісії акцій в цілому саме в 2016 році, по-третє, внесені всі необхідні зміни до Статуту установи, а також сформовано перехідний баланс. Всі ці заходи дали змогу забезпечити виконання зобов'язань банку перед своїми клієнтами, як фізичними так і юридичними особами.

Стосовно структури банків за ознакою резидентності власників, то за період з 2015 по 2018 роки суттєво скоротилась кількість саме вітчизняних банків. Так, в 2007 році кількість банків з вітчизняним капіталом становило 128 установ, а станом на 2018 рік їх кількість становить 40 установ, тобто кількість скоротилась більше ніж в 3 рази. Це серед іншого стало причиною скорочення обсягу активів банків у ВВП країни. Не зважаючи на зростання обсягу активів банків в

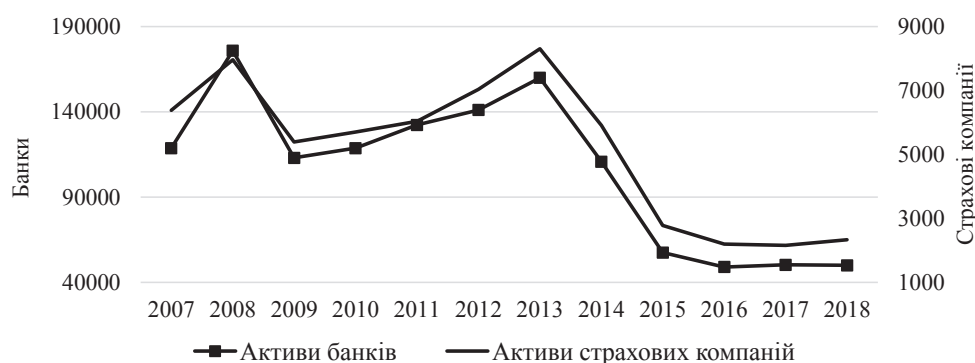

Рис. 2. Динаміка активів банків та страхових компаній в перерахунку на офіційний курс долара, млн дол.

Джерело: авторські розрахунки на основі даних НБУ та Нацкомфінпослуг

абсолютному значенні, їх перерахунок відносно курсу долара (рис. 2) засвідчує, що їх обсяг суттєво скоротився, при чому аналогічна динаміка спостерігається і з активами страхових компаній, які серед небанківських фінансових установ є найбільш потужними фінансовими посередниками. Суттєве скорочення активів банків відбувалось саме в період активного виведення банків з ринку. З 2015 року падіння обсягу активів призупинилось, хоча за період з 2015 по 2018 рік кількість банків в першу чергу вітчизняних скоротилась ще майже в 2 рази – з 76 до 40 установ.

Стосовно банків з іноземним капіталом, то їх кількість також зменшилась, але порівняно з вітчизняними банками не так суттєво (див. рис. 1), оскільки якщо кількість останніх скоротилась більше ніж в тричі, то банків з іноземним капіталом – в 1,5 рази (з 53 у 2008 до 35 у 2018 році). Водночас частка їх в активах змінювалась не суттєво. Так за період з 2015 року коливання були досить несуттєві та зменшилась лише на 5% (рис. 3). При цьому в структурі чистих активів всіх банків їх частка становить 30%. Знову ж на користь публічності фінансового ринку України свідчить значна частка в активах банків, що контролюються державою в особі Міністерства фінансів України. Після націоналізації в кінці 2016 року КБ «Приватбанк» сектор державних банків контролює більше 50% всіх активів.

Проведений аналіз структури власності банків дозволяє зробити наступний висновок, що серед бан-

ків, які контролюються іноземними компаніями, значна кількість може вважатись квазіукраїнськими, оскільки ці компанії хоч і зареєстровані в іноземній юрисдикції, аналіз пов'язаних осіб в багатьох випадках засвідчує, що кінцевим бенефіціаром є українські фізичні та юридичні особи. Так наприклад в банку АТ «Банк Кредит Дніпро» власником істотної участі є компанія «Бренкрофт Юо П Ентерпрайзес Лімітед», зареєстрована на Кіпрі, та якій належить 100% акцій. В свою чергу означена компанія є дочірньою компанією «Параміджані Менеджмент Лімітед», яка контролює 100% пакету власного капіталу, а вже власником цієї компанії є фізична особа України – Пінчук В.М. Аналогічна ситуація простежується по досить потужним банкам, які належать українським олігархам, зокрема це стосується банку АТ «Гаскомбанк» через компанію «Алкемі Лімітед», зареєстровану на Кіпрі, та яка знаходиться під виключним контролем Тігіпко С.Л., а також банку АТ «Універсал Банк» - через компанію «Байлікан Лімітед». Існують і інші ситуації, коли банк належить вітчизняним юридичним та фізичним особам, в свою чергу юридичні особи контролюються компаніями з іноземними юрисдикціями. Тому існуюча структура власності на наш погляд є досить умовною, якщо не брати до уваги державні банки, а також банки з власниками, які реально мають іноземну юрисдикцію, і не мають зв'язку з офшорними зонами в своїй реєстрації. Зокрема серед таких можна виокремити наступні:

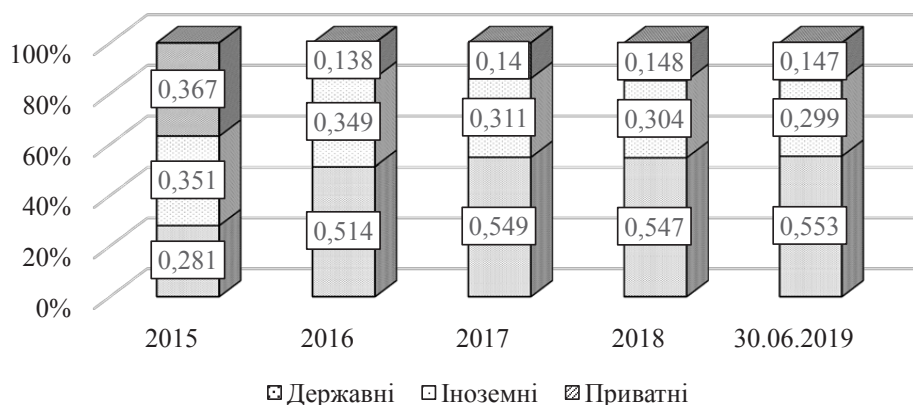

Рис. 3. Структура чистих активів банків за формою власності

Джерело: складено автором за даними НБУ

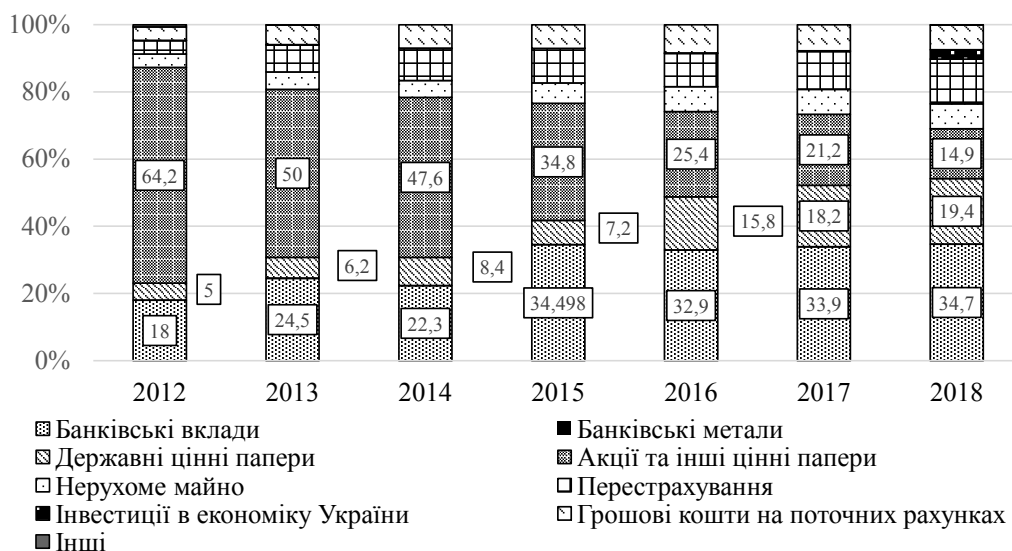

Рис. 4. Структура активів, в які розміщені страхові резерви компаній

Джерело: складено автором за даними Нацкомфінпослуг

АТ «Дойче банк», АТ «ПроКредитбанк» (Німеччина), АТ «БТА Банк» та АТ «Скай Банк» (Казахстан), АТ «СЕБ банк» (Швеція), АТ «Сітібанк» (США), АТ «Райфайзен банк Аваль» (Австрія та Європейський банк реконструкції та розвитку) та інші.

На фоні значного скорочення кількості банків, скорочення кількості страхових компаній відбувалось значно меншими темпами. Так станом на 2007 рік в Україні діяло 442 компанії, в тому числі страхових компаній, що займались ризиковим страхуванням було 378, а компаній по страхуванню життя – 64. Ситуація станом на 2018 рік характеризується зменшенням загальної кількості компаній в 2 рази – до 211 компаній, але при цьому зменшення кількості страхових компаній, що здійснюють страхування життя становить 2,8 рази (залишилось 23 компанії). Така ситуація є вкрай незадовільною оскільки саме страхові компанії акумулюють довгі кошти, які є основним джерелом здійснення довгострокових інвестицій в першу чергу в реальний сектор економіки. Страхові компанії, що здійснюють ризикове страхування, як правило працюють з короткими грошима та розміщують їх в короткострокові фінансові інструменти.

В даному контексті також варто відзначити і іншу роль банків та підтвердження банкоцентричного характеру фінансового ринку України, а саме банківські депозити є одним із основних фінансових інструментів в яких страхові компанії розміщують свої страхові резерви.

Так, частка банківських вкладів за період з 2012 року з кожним роком мала стійку тенденцію до зростання і за аналізований період збільшилась майже в 2 рази. При цьому структурні зміни, що відбуваються в стра-

хових резервах страхових компаній досить чітко відображають і зміни в структурі активів на фінансовому ринку. Зокрема нарощення частки банківських вкладів відбувається за рахунок поступового зменшення частки акцій, корпоративних облігацій та інвестиційних сертифікатів. Водночас паралельно із зростанням частки банківських вкладів зростає і частка вкладів в державні цінні папери, а саме в облігації внутрішньої державної позики, які фактично витіснили із фондового ринку інші види цінних паперів. Така ситуація підтверджує не лише банкоцентричність, а і публічну орієнтованість вітчизняного фінансового ринку.

Таку структуру страхових резервів не можна визначити як цілком задовільну з точки зору того, що в світовій практиці страхові компанії є основними інституційними інвесторами, які забезпечують економіку довгими і в значно меншій мірі короткими грошима. Крім того така ситуація засвідчує, що захист страхових резервів компаній, а отже і страхових внесків вкладників значною мірою залежить від стійкості банківської системи з одного боку та стану публічних фінансів з іншого.

Варто також звернути увагу на абсолютні показники (табл. 1), а саме на негативну тенденцію щодо розміру страхових резервів в цілому, оскільки розмір страхових резервів, після їх різкого скорочення в 2013 році порівняно з 2012 більше ніж на 20% так і не був поновлений станом на 2018 рік, та становить лише 92% від обсягів 2012 року. Враховуючи, знецінення національної валюти, що відбулось в 2014 році існуюча ситуація певною мірою свідчить про кризу функціонування страхового ринку України.

Таблиця 1

Страхові резерви в структурі зобов'язань банків

Показники	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Банківські вклади страхових компаній, млн грн	48831,5	37914,1	40530,1	36418,8	35071,9	36084,6	40666,5
% від коштів суб'єктів господарювання	24,11	16,14	15,51	11,43	9,48	9,75	10,01
% від сумарних зобов'язань банків	5,43	3,96	3,73	3,12	3,05	3,19	3,66

Джерело: складено автором за даними НБУ та Нацкомфінпослуг

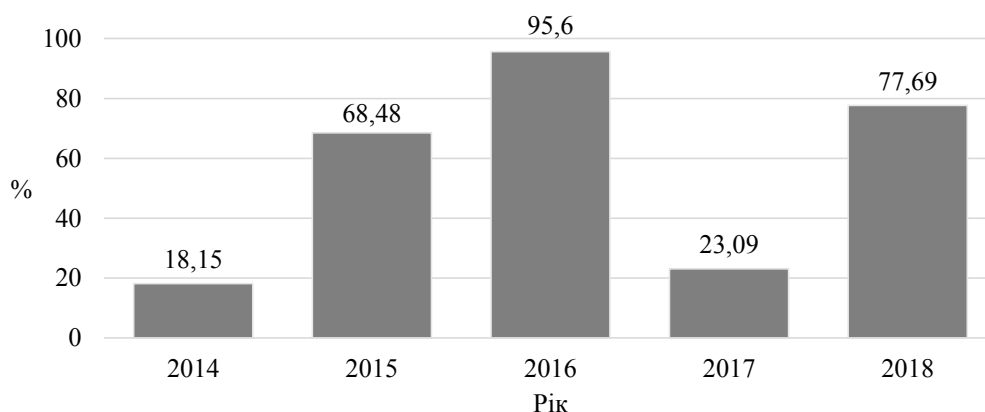

Рис. 5. Частка банків в емісії акцій на фондовому ринку України

Джерело: складено автором за даними Національної комісії по цінним паперам та фондовому ринку

Крім того, розрахований нами показник, щодо ролі розміщених страхових резервів у функціонуванні банків засвідчує, що в структурі коштів, залучених банками від суб'єктів господарювання їх частка зменшилась більше ніж в двічі – з 24,11% у 2012 до 10% у 2018 році. Роль же в цілому страхових резервів в розвитку банківської системи можна охарактеризувати значенням показника їх частки в загальній сумі зобов'язань банків, який скоротився з 5,43% у 2012 до 3,7 відсотків у 2018 році. Таким чином очевидним є те, що на вітчизняному фінансовому ринку основними посередниками є банки, але при цьому розрив між активами банків та страхових компаній поступово скорочується.

Наразі банки з поміж інших є основними учасниками в здійсненні операцій на фондовому ринку. Зокрема з точки зору їх участі як емітентів, то серед емітентів акцій їх частка хоч і коливається протягом аналізованого періоду (рис. 5), що є цілком нормальним явищем, але має досить високе значення. Так за період з 2014 по 2016 рік частка банків поступово зростала і, якщо в 2014 становила 18%, то в 2016 – 95,6%. Основну частку емітованих акцій в 2016 році становила емісія акцій

КБ «Приватбанк» після його націоналізації з метою докапіталізації та недопущення стану неплатоспроможності, що враховуючи системне значення банку, його значну частку в активах банківської системи країни могло дестабілізувати не лише ситуацію в банківській системі, а і в цілому на фінансовому ринку.

Крім того банки є активними учасниками в проведенні операцій з облігаціями внутрішньої державної позики, що також підтверджує формування публічно-банкоцентричної моделі фінансового ринку.

Висновки. Отже, головними учасниками фінансового ринку України є банки, частка їх активів суттєво перевищує активи небанківських фінансових установ. Банки є також основними учасниками в здійсненні операцій на фондовому ринку, в тому числі в емісії акцій та операціях з облігаціями внутрішньої державної позики.

Структура банків за їх власниками свідчить про суттєве переважання державних банків, що є ознакою публічності фінансового ринку. Таким чином на сьогодні в Україні на наш погляд сформувалась публічно-банкоцентрична модель фінансового ринку відповідно з банками як основними учасниками.

Список використаних джерел:

1. Cull R., Demirgüç-Kunt A., Lin J.Y. Financial Structure and Economic Development: A Reassessment. *The World Bank Economic Review*. 2013. 27(3). P. 470–475.
2. Levine R. Bank-Based or Market-Based Financial Systems: Which is better? *Journal of Financial Intermediation*. 2002. 11. P. 398–428.
3. Bats J., Houben A. Bank-based versus market-based financing: implications for systemic risk. DeNederlandscheBank. Eurosystem. Working Paper. 2017. 577. 27 p.
4. Школьник І.О. Фінансовий ринок України: сучасний стан і стратегія розвитку : монографія. Суми : ВВП «Мрія-1» ЛТД, УАБС НБУ, 2008. 348 с.
5. Квасницька Р.С. Формування та використання інвестиційного потенціалу інститутів фінансового ринку України : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08. Київ, 2016. 605 с.
6. Чуницька І.І. Інфраструктурний потенціал розвитку фінансового ринку України : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08. Київ, 2018. 471 с.
7. Селіверстова Л.С., Адаменко І.П. Особливості розвитку фінансового ринку України. Інвестиції: практика та досвід. 2018. 9. С. 13-17.
8. Рудь І. Ю., Біловус Т.В. Особливості функціонування фінансового посередництва: теоретичний аспект. Молодий вчений. 2016. 6(33). С. 104–107.
9. Юхимчук В.Д., Рендович П.М. Аналіз банківських установ на фінансовому ринку України. Інноваційна економіка. 2014. 3(52). С. 203–207.
10. Прокопчук К.С. Діяльність банківських установ на фінансовому ринку України. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка». 2017. 4(32). С. 181–185.
11. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року. Постанова Правління Національного банку України від 18 червня 2015 р. № 391. 56 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0391500-15> (дата звернення: 20.10.2019).

References:

1. Cull, R., Demirgüç-Kunt, A., Lin, J.Y. (2013). Financial Structure and Economic Development: A Reassessment. *The World Bank Economic Review*, 27(3), 470–475.
2. Levine, R. (2002). Bank-Based or Market-Based Financial Systems: Which is better? *Journal of Financial Intermediation*, 11, 398–428.
3. Bats, J., Houben, A. (2017). Bank-based versus market-based financing: implications for systemic risk. De Nederlandsche Bank. Eurosystem. Working Paper, 577.
4. Shkolnyk, I. (2008) Finansovyi rynek Ukrainy: suchasnyi stan i stratehiia rozvytku [Financial market of Ukraine: current state and strategy of development]. Sumy: VVP «Mriia-1» LTD, UABS NBU.
5. Kvasnytska, R.S. (2016). Formuvannia ta vykorystannia investytsiinoho potentsialu instytutiv finansovoho rynku Ukrainy [Formation and use of the investment potential of the institutions financial market of Ukraine] (Doctoral dissertation). Kyiv: DVNZ Universytet bankivskoi spravy.
6. Chynyska, I.I. (2018). Infrastrukturnyi potentsial rozvytku finansovoho rynku Ukrainy [Infrastructural Potential of Financial Market Development in Ukraine] (Doctoral dissertation). Irpin: University of State Fiscal Service of Ukraine.
7. Seliverstova L., Adamenko I., (2018). Osoblyvosti rozvytku finansovoho rynku Ukrainy [Features of the development of the financial market of Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. 9. C. 13–17.
8. Rud, I.Yu., Bilowus, T.V. (2016). Osoblyvosti funktsionuvannia finansovoho poserednytstva: teoretychnyi aspekt [Features of functioning of financial intermediation: theoretical aspect]. *Molodyi vchenyi*. 6(33), 104–107.
9. Yukhymchuk, V.D., Rendovych, P.M. (2014). Analiz bankivskykh ustanov na finansovomu rynku Ukrainy. [Analysis of banking institutions on the financial market of Ukraine]. *Innovatsiina ekonomika*. 3(52). C. 203–207.
10. Prokopchuk, K., (2017). Diialnist bankivskykh ustanov na finansovomu rynku Ukrainy [Banking institutions on the financial market of Ukraine] *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Seriia «Ekonomika». 4(32). C. 181–185.
11. Kompleksna prohrama rozvytku finansovoho sektoru Ukrainy do 2020 roku [Comprehensive program of development of the financial sector of Ukraine until 2020]. *Postanova Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy vid 18.06.2015. № 391*. 56 c. Available at: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0391500-15> (accessed 20.10.2019).